

הממשלה מקדמת: שר הביטחון יקבל סמכויות נרחבות להגבלת חירותם של אזרחים

לפי הצעת החוק, השר יוכל להורות על מעצר מינהלי של אדם על סמך שיקול דעתו או להטיל עליו "כל הגבלה אחרת", לרבות שלילת חופש התנועה ואיסור לעסוק במקצועו

יהונתן ליס 27.10.2016 01:44

הממשלה מקדמת הצעת חוק שתרחיב את סמכויות שר הביטחון להורות על מעצר מינהלי של אזרחים — באופן שאינו מחייב לחשוף את הראיות והחשדות בעניינם — או לקבוע צווי הגבלה מרחיקי לכת נגדם. נוסח ההצעה רחב ועמום, ולפיו השר יוכל להטיל על אדם שהוא מעריך שעשוי לקדם פעילות ביטחונית בעייתית "כל הוראה או הגבלה אחרת המתחייבת מטעמי ביטחון המדינה או ביטחון הציבור". בין היתר, השר יוכל להגביל את תחומי העיסוק או מקום עבודתו של אדם, לאסור עליו להיכנס לאזור כלשהו בארץ או לצאת ממתחם שבו הוא נמצא, לאסור עליו לצאת מישראל או ליצור קשר עם אנשים מסוימים.

נוסח ההצעה הועבר לוועדת החוקה של הכנסת, שתתחיל לדון בו בשבוע הבא. אם תאושר, היא תעניק סמכויות נרחבות יותר לשר הביטחון מאלו שמוקנות לו כיום, כשלפי החוק הקיים, הוא יכול להוציא רק צווי מעצר מינהליים וצווי הגבלה מצומצמים. חוות דעת שגיבש צוות הייעוץ המשפטי של הוועדה חושפת שורה של בעיות בנוסח ההצעה. "הסמכות להגביל את חופש התנועה של אדם, את חופש העיסוק שלו ולהתערב בכל פרט ופרט בחייו היא מרחיקה לכת", כתבו היועצים המשפטיים. לדבריהם, אף שצו הגבלה נחשב "מידתי" יותר מצו מעצר — שכן הגבלת החירות במעצר היא הפגיעה העוצמתית ביותר באדם — הפגיעה כתוצאה מהטלת צו הגבלה עלולה להיות חמורה ביותר. "יש גם לקחת בחשבון שצווי הגבלה לא יוטלו כתחליף לצווי מעצר, אלא ירחיבו את המעגל של אנשים שמפוקחים על ידי רשויות הביטחון", הבהירו בצוות הייעוץ המשפטי.

על פי הצעת החוק, תוקפו של צו מעצר שיוטל מכוח חוק זה לא יעלה על שישה חודשים וצו הגבלה לא יעלה על שנה, אך השר יוכל להאריך את משכם ללא הגבלה בכפוף לביקורת של בית המשפט. בנוסף, כל צו שיפרסם יותנה בחתימתו המאשרת של שר הפנים. עם זאת, בהליכים דחופים שר הביטחון יוכל לפרסם את הצו לבדו, להביא למימושו באופן מידי ולהחתיים את שר הפנים עליו רק כעבור 48 שעות. בנוסף לזה, הסמכות להוצאת הצו תינתן אך ורק לשר הביטחון והיא אינה ניתנת להאצלה. הוא יהיה חייב לאפשר לאדם לטעון את טענותיו בפניו לפני הוצאת הצו, או עד 30 יום ממתן הצו — אם מתן זכות השימוע עלולה לסכל את מטרת הצו.

פרטי ההצעה נכללו במקור בחוק הטרור הנרחב שאושר בכנסת לפני כמה חודשים — קודקס הכולל את מרבית החוקים להתמודדות עם טרור בישראל, שהחליף רבות מתקנות ההגנה לשעת חירום. בהמשך, פוצלה הצעת החוק החדשה מחוק הטרור כדי לאפשר לוועדת החוקה לקיים דיון מקיף בשינויים שביקשה המדינה להכניס במצב החוקי הקיים.

יו"ר ועדת החוקה, ח"כ ניסן סלומינסקי (הבית היהודי), הבהיר בשיחה עם "הארץ" כי הוא לא יקבל את דרישות הממשלה, אם לא ימצא להן צידוק אמיתי. "ההצעה נפוצה וטעונה מאוד", אמר והוסיף: "עלינו לשקול בכובד ראש כיצד אנחנו מאזנים בין שמירה על ביטחון המדינה והציבור לבין הפגיעה הקשה בזכויות האדם".

החוק הקיים היום מסדיר את אופן הוצאת צווי מעצר מינהלי ב"מצב חירום" בישראל. על פי חוק סמכויות שעת חירום (מעצרים) מ-1979, שר הביטחון רשאי להורות על מעצרו של אדם לתקופה שלא תעלה על שישה חודשים, והוא רשאי בהמשך להורות על הארכת הצו ללא הגבלה. כל עציר מינהלי מובא לדיון בפני נשיא בית משפט מחוזי בתוך 48 שעות מרגע מעצרו לשם אישור הצו. בית המשפט נדרש לבחון את המעצר ולהתיר את המשכו מדי שלושה חודשים. העילה למעצר מינהלי מנוסחת גם כיום באופן רחב ועמום: החוק קובע כי שר הביטחון מוסמך להורות על מעצר אם קיים "...יסוד סביר להניח שטעמי ביטחון המדינה או ביטחון הציבור מחייבים שאדם פלוני יוחזק במעצר". כעת, מבקשת המדינה לבטל את הקישור ל"מצב חירום", ולאפשר את השימוש במעצרים מינהליים באופן שגרתי כחלק מ"ארגז הכלים" של מערכת הביטחון. "אם ועדת החוקה תחליט לנתק את חוק המעצרים מהכרזה על מצב חירום, נציע שייקבע בחוק במפורש כי מעצר מינהלי הוא כלי שיש לעשות בו שימוש רק במקרה קיצוני", נכתב בחוות הדעת המשפטית. היועצים הוסיפו והזהירו מפני הביקורת הבינלאומית שעשויה להתעורר בעקבות אישור הצעת החוק, בשל העובדה שעד כה הצהירה ישראל כי היא משתמשת בצווי המעצר המינהליים רק במצבי חירום ובמקרי קיצון. באשר לצווי ההגבלה, הסמכות להוציאם מוסדרת כיום בתקנות ההגנה לשעת חירום, שעם הקמת המדינה הפכו לחלק מהמשפט הישראלי. התקנות מאפשרות כיום לשר הביטחון או למפקד צבאי להוציא "צווי צמצום" או "צווי השגחה" לשם הבטחת שלומו של הציבור, הגנתה של ישראל, קיומו של הסדר הציבורי, או דיכוי התקוממות, מרד או מהומה. צוים אלה יכולים להטיל על אדם מגוון מגבלות, בראשן חובה לגור במקום מסוים או להטיל עליו איסורי תנועה שונים. החוק החדש, כאמור, מציע לאפשר לשר הביטחון סמכות להטיל על אדם רשימה פתוחה לחלוטין של הוראות או מגבלות "המתחייבת מטעמי ביטחון המדינה או ביטחון הציבור". זאת, באותן עילות רחבות ועמומות שבגינן הוא רשאי להורות על מעצר מינהלי.